

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri Censura?

29. Ob quale peccatum incurratur censura. — 50. An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum? — 51. An alia censura ob veniale sint nullae? Et quid ex hoc inferatur? — 52. An in dubio de gravitate materiae incurratur censura? — 53. An praecipuum sub censura obliget sub gravi? — 54. An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus? — 55. An possit imponi censura contra Officium recitantes distracte? — 56. An actus peccati debeat esse consummatus? An censura contra homicidam incurratur etiam a mandante? etc. — 57. An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto? — 58. Observa distinctionem. — 59. Utrum incurratur in dubio, an mandatum influxerit? — 40. Quid, si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem? — 41. An requiratur culpa propria? — 42. Quid excuset a censura incurrenda? — 43. An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab ecclesia? — 44. An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto? — 45. An detur ignorantia excusans a censura, quin excuset a mortali? — 46. An metus gravis excuset a censura? — 47. Quando excuset ignorantia etiam crassa? — 48. An excuset ignorantia affectata? — 49. An incurratur censura ob peccatum mere praeteritum? An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris? — 50. Censura est invalida I. Ob defectum ferentis? — 51. II. Si praeteritum Ordo iudicii. — 52. An in omnibus censuris requiratur monitio rei? — 53. An censura sine monitione sit nulla? — 54. Et quando sit nulla ob peccatum mere praeteritum? — 55. An requiratur monitio, si censura sit a jure ferendae sententiae? — 56. An monitio debeat esse trina cum debito intervallo? Et an debeat fieri ab ipso Iudice? — 57. Quid si censura sit contra plures generaliter? — 58. An censura sine trina monitione sit invalida? — 59. Quid notandum quoad sententiam censuram? — 60. Quae solemnitates in ea sint servandae? — 61. Quando autem istae solemnitates non requirantur? Vide ibid. alia notanda. — 62. An incurratur censura lata disjunctivè, v. g. *Sit excommunicatus, vel suspensus*? — 63. An possit ferri censura sub conditione? — 64. An, transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget? — 65. Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuras? — 66. III. Censura est invalida ob defectum iustae causae. — 67. Quomodo quis se gerere debeat in dubio an incurrerit censuram? — 68. An in dubio censura iudicanda sit justa? Et an reus teneatur parere Iudici iubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter se ad id non teneri?

29. — « **RESP.** Censura potest ferri Ob solum peccatum externum, censuram proportionatum, et conjunctum cum contumacia. »
 « Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. g. Praelati, »
 « vel communitatis, (non tamen hominis privati) alias requiritur »
 « proprium. *Bon. p. 3.* »

Unde resolves :

* 1. Non possunt censurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bon. d. 1. q. 1. p. 4. Laym. c. 4. n. 3. ex S. Th. Suar. etc.*
 50. — « 2. Etsi ob peccatum veniale interdum ferri possit levis suspensio, vel leve interdictum. * (*Nempe suspensio, aut interdictum ad breve tempus, et privans aliquo tantum usu; secus, si sint ad omnem usum, vel ad longum tempus, tunc etiam habentur ut censuram majores. Ita Suar. D. 4. sect. 4. n. 2. Pal. D. 1. p. 3. n. 2. Bon. p. 3. n. 6. Con. D. 13. n. 67. et Salm. c. 1. n. 124. cum Avil. et Cand. Ideo suspensio ad longum tempus lata ob culpam leviorem censetur invalida, ut ait etiam Viva, vide infr. n. 321.*) *; excommunicatio tamen major, suspensio gravis et interdictum personale speciale, quidquid sit de generali, non potest ferri, nisi ob culpam mortalem, quia aliqui poena non esset proportionata culpae. Imò, cum sint poenae medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantum, ne censuram contemnuntur, ut monet *Trid.* »
 51. — Itaque invalida est censura gravis ob culpam tantum venialem imposita, ut communiter docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 4. n. 3. Suar. D. 4. sect. 4. n. 2. Bon. p. 3. n. 6. Pal. p. 7. n. 2. et Salm. de Cens. c. 1. n. 126 et 127. Et colligitur ex c. Nullus 11. q. 3. atque ex *Trid. sess. 25. c. 3. de Ref. Ratio, quia de jure tam naturali, quam divino poena debet esse culpae proportionata. Ex quo inferitur 1. quòd non potest quis gravem censuram incurrere, nisi gravem culpam prius committat: et ideo qui excusatur à gravi culpa, etiam excusatur à censura gravi. Inferitur 2. quòd si aliquid praecipitur, quòd, inspectis omnibus, leve est, nec praecipuum obligabit ad mortale, nec censura incurratur; ita *Suar. D. 4. s. 6. n. 9. Pal. l. c. et Salm. c. 1. num. 128. cum Con. Soto, Corn. et Cand. Dixi, inspectis omnibus;* nam materia in se levis potest reddi gravis ex adjuncta circumstantia scandali, aut periculi, aut finis intenti, ac similium; et tunc justè imponitur praecipuum ac censura, ita ut transgredientes graviter peccent, et censuram incurrant; uti incurritur excommunicatio ob levem Clerici percussionem, quae, licet in se sit levis materia, erit gravis respectu reverentiae debitae statui Clericali. Sic pariter Praelatus potest imponere censuram gravem iis, qui non interveniunt publicae Processioni pro aliqua re gravi ordinatae. Item Clerici, qui contra praecipuum comam nutriunt, et sic de aliis. Secus verò, si res sit de levi, et in ordine ad finem intentum leviter conducat. Ita *Salm. c. 1. n. 130 et 131. cum AA. cit.***

52. — Quær. autem hic 1. An in dubio de gravitate materiae, obliget Superioris praecipuum, et censura incurratur? Respondetur affirmativè cum *Salm. ib. n. 132. et Corn.* Ratio, quia in dubio praevalet Superioris potestas; quamvis, ut rectè notant *Salm. ib. cum Diana*, praelati sedulo cavere debent, ne subditos censuris gravent ob materias non tam graves, quando eis non constat illas valde conducere ad bonum finem.

53. — Quær. II. An eo ipso quòd præceptum fiat sub censura, obliget sub gravi? Intellige, quando res præcepta non est de se certè gravis nec certè levis, sed est talis, ut multùm conducere possit ad finem intentum; et respondetur, quòd si præceptum contineat censuram latæ sententiæ, tunc obligabit sub gravi, quia eo ipso quòd præceptum obliget sub mortali, sine quo censura incurri non posset. Ita *Ronc. p. 74. q. 1. R. 2. Suar. D. 4. sect. 9. n. 11. Bon. p. 6. d. 6. n. 8. et Salm. c. 1. n. 134. cum Soto, Castro, Avila et Corneio*. Si verò materia de se non sit gravis, et censura sit tantùm ferendæ sententiæ, ita ut ad eam incurrendam requiratur monitio, ut dicemus hîc infra n. 55, tunc transgrediens non peccabit graviter, nisi post monitionem, vel nisi in præcepto adsit clausula, quòd sine ulla monitione talis censura possit à Prælato applicari; quia tunc ipsum præceptum habetur ut monitio. Ita *Ronc. loc. cit. et Sot. Avil. Sylo. Caj. etc. cum Salm. l. c. n. 135.*

54. — « 3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse » mortalis, non tantùm quoad actum internum, sed etiam quoad » substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter » percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset: » uti nec qui interiùs tantùm est lapsus in hæresim, quam exte- » riùs non significavit; quia Ecclesia tantùm judicat de externis, » *Bon. loc. cit.* »

Invalida itaque est censura pro actu merè interno imposita: Ecclesia enim non judicat de internis, ex *c. Consuluit 2. q. 3. Ratio*, quia, cum Ecclesiæ potestas resideat apud homines, non possunt hi legem ferre, nisi de externis, de quibus tantùm possunt judicare. Ita *S. Th. 1. 2. q. 91. art. 4. et Con. Pal. Sayr. etc. comm. cum Salm. c. 1. n. 136.* Hinc, si quis percutiat mensam, aut dicat, *ita est*, intendens suam hæresim internam confirmare, non incurrit ideo censuram, quia talis actus, aut verbum non est de se aptum ad hæresim significandum; ita *Suar. D. 4. sect. 2. n. 20. Croix l. 7. n. 48. Cont. Tourn. p. 137. v. Ex his, cum Sayr. et Salm. cap. 1. n. 142. cum Turrian. Con. Castro, Diana, etc.* Item, si quis fornicetur, hæretica mente judicans fornicationes licere; *Salm. ibid.* Imò ad censuram incurrendam actus non solùm debet esse externus, sed etiam graviter externus; et ideo non incurrit censuram, qui leviter percutit Clericum, licèt intenderit occidere. Ita cum *Bus. Suar. sect. 3. n. 5. Sanch. Dec. l. 2. c. 8. n. 7. Tourn. l. c. et Salm. num. 143. cum Sot. Sayr. Henr. Portel. etc.* Excipitur tamen, nisi actus interior præceptus, aut vetitus, necessario cum exteriori conjungatur, prout eum fulminatur censura contra scienter transgredientes. Sic etiam Ecclesia punit simoniam mentalem, non quidem illam, quæ tantùm internè consummatur, et non probatur externè, quæ nequit puniri, ex *c. fine De Simon.* sed illam, quæ ex pravo animo interiori producit largitionem pecuniæ, etc. *Salm. c. 1. n. 140.*

55. — An autem incurrat censuram impositam contra Officium

non recitantes, aut Sacrum non audientes, qui omnino distractè recitat, aut audit? Negat *Croix l. 7. n. 48.* et satis probabiliter, sed probabilius affirmandum, juxta dicta *T. 2. l. 3. n. 313. v. Circa, et l. 4. n. 117.* in quibus locis tenuimus tam ad Officium, quam ad Missam audiendam probabilius requiri attentionem internam.

56. — « 4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus et » consummatus, nisi expressè aliud sonent verba legis; quia » poenæ et odia sunt restringenda. » (*Ita Sanch. de Matr. l. 3. » D. 2. n. 5. Suar. D. 4. sect. 3. n. 7. Pal. p. 8. n. 10. Bon. p. 3. » num. 12. et Salm. c. 1. n. 134. cum Con. Hurt. Avil. etc.*) » Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, man- » dans, consulens, juvenis, nec vulnerans lethaliter, nisi mors » sequatur.

57. — « Item, quando excommunicatur mandans, consu- » lens, etc. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige, ef- » ficaciter, seu effectu secuto; quia sine eo mandatum, consilium, » et suffragium non est completum, et perfectum in genere ho- » micidii, furti, etc. Alii tamen attendendum esse putant, utrùm » in mandantes, consulentes, etc. principaliter et per se feratur » excommunicatio, an verò accessoriè tantùm; et dicunt priore » casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus; non » item in posteriore. Quæ sententia in praxi est tutior. *Con. » loc. cit.* »

58. — Et juxta hanc sententiam dicunt *Salm. c. 1. n. 144. Croix l. 7. n. 59 et 60. cum aliis*, quòd, si censura sit imposita contra mandantes, aut consilium dantes præcisè ob mandatum, aut consilium, tunc incurritur etiam effectu non secuto; secus, si sit imposita, sed accessoriè, nempe propter opus quod ex mandato, aut consilio causaretur. Qua de re sentiunt *Salm.* non incurrere excommunicationem mandantem percussionem Clerici, si percussio non accidat, quia tunc jam non influit in opus principaliter sub censura prohibitum. Sic pariter asserunt *Salm. d. n. 247. et Croix l. 7. n. 65. Nav. Dian. etc. excusari à censura*, qui simplex mandatum, aut consilium dederit ei, qui jam erat determinatus ad opus exequendum.

59. — Quær. I. Utrùm in dubio an meum mandatum, aut consilium influxerit, censuram incurram? Negat *Salm. c. 1. n. 147. in fin.* Quia poena non incurritur, nisi constet de crimine, et de ejus effectu secuto. Sed affirmant *Croix l. 7. n. 66. et Sanch. Dic. etc.* Utraque est probabilis, juxta dicta *de Rest. l. 3. n. 562.*

40. — Quær. II. An mandans, sive dans consilium pro occisione Clerici incurrat censuram, si ante executionem consilium pro viribus revocetur? Affirmat *Conc. p. 448. n. 14. cum Nav. Con. et Bon.* quia malum consilium præstitum semper pergit influere. Sed communiùs et probabilius negant *Suar. D. 44. sect. 3. n. 11 et 13. Pal. D. 1. p. 7. nu. 15. Laym. l. 5. c. 5. num. 7. Viva qu. 1. c. 4. n. 10. et Salm. c. 1. n. 150. cum Avil. Hurt. Tab.*

Gian. Giball., et aliis, quia Ecclesia nequit ligare censuris, nisi contumaces. Et idem probabiliter dicunt *Viva et Pall. ll. cc. Salm. n. 152. cum Fill. Giball. et Tab. ac Croix l. 7. n. 54. cum Boss.* (contra *Con. Corn. Avila, etc. ap. Salm. l. c.*) etiamsi revocatio consilii non potuerit innotesci executori, prout idem dicunt *Salm. n. 152.* de eo qui dedit venenum Clerico, et antequam incipiat operari, animum retractavit, et modo quo potuit procuravit effectum impedire; quia dum postea evenit læsio, ille non est contumax, unde non debet incurrere censuram, quæ est pœna medicinalis ad impedienda peccata. Idque videtur satis probabile, juxta dicenda *n. 280. Dub. 2.* ubi probabilius est quod præbens Clerico venenum non incurrit censuram, nisi illud incipiat parere effectum, id est lædere. Et quod dictum est de consulente, idem affirmandum de mandante. Advertendum tamen 1. quod consulens, sive mandans in tali casu, etsi excusatur à censura, non ideo tamen excusetur à restitutione, ut *Salm. n. 148. in fine*, juxta probabilior sententiam relatam *l. 3. n. 559.* An autem consilium dans, aut mandans, vel qui dedit venenum revocando consilium, aut mandatum, aut pœnitendo veneni dati antequam mors sequatur, irregularitatem incurrat? Vide dicenda *de Irreg. n. 370.* Advertendum 2. quod, qui consilium præbuit, si executionem nequeat impedire, tenetur nihilominus ex justitia monere lædendum, ut sibi caveat, aliàs nec à censura excusatur, quia omittit modum quo ille possit vitare damnum, in quod jam suo consilio influxit; *Salm. n. 157. in fin.* nam tenetur ex justitia avertere homicidium, unde si non avertit, illud ejus culpæ imputatur.

41. — Item hęc notandum quod non incurritur censura, prout excommunicatio, suspensio, interdictum personale, nisi ob culpam propriam, ut *Salm. c. 1. n. 121. cum Suar. Bon. Corn. etc. ex c. Si sententia, De Sent. exc.* Secus autem, si fulminetur interdictum generale, quo ligantur etiam innocentes; ita tamen quod si hi mutant domicilium, et exeant ab Oppido interdicto aut Collegio, non remanent interdicti, *ex c. 2. de Const.* Quod verò non currit pro specialiter interdictis, qui ubique interdicti sunt: *ex c. 24. Si habes. Quæst. 3.*

42. — « 5. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam » à gravi censura, v. g., materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ et deliberationis, ignorantia invincibilis, sive ea sit facti, ut v. g. si nescias quem percutis » esse Clericum, sive juris, ut si scias esse Clericum, teque » mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussorem » illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio est, quia » talis non est contumax. »

43. — Ut quis censuram incurrat, non solum debet scire crimen illud esse vetitum jure Divino, sed etiam Ecclesiastico, quia alioquin deest contumacia contra Ecclesiam, à qua puniri debet. Ita *comm. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 9 et 24. Viva de Cens. Qu. 1. Art. 3. n. 5. et Salm. c. 1. n. 192. cum Suar. Sot. etc.* vide

infr. n. 350. Qu. II. Imò scire debet, illud sub censura prohibitum esse, aliàs eam non incurrit; quia aliàs tunc deest contumacia, et contemptus censuræ. Ita pariter *comm. docent DD. cum Sanch. nu. 13. Con. Henr. Dian. etc. cum Salm. n. 193. et Croix l. 7. n. 95.* (contra *Avil. Cov. etc.*) Ideo excusat ignorantia invincibilis, non solum si sit antecedens, sed etiam si sit concomitans. Unde si quis occidit Clericum ignorans esse Clericum, non incurrit excommunicationem, quamvis, si scivisset, etiam occidisset, aut si factum scienter approbat. Quia nec ille pravus animus, nec rati habitio (nisi occisio sit facta nomine suo, vide *n. 207.*) de facto influunt in illam Clerici occisionem; secus verò esset, si diceret: *Volo hunc occidere, etiamsi sit Clericus;* nam, si verè Clericum occidit, tunc excommunicationem non effugiet. Ita *Fill. Suar. Pal. Caj. etc. comm. cum Salm. c. 1. n. 202. Suar. D. 4. s. 8. n. 9. Bon. q. 2. p. 1. nu. 14. et Salm. c. 1. n. 202. cum Caj. Montesim. Cand. Fill. Corn. etc.* Vide dicenda *n. 275. v.* Sic etiam.

44. — Quod autem dicitur de excommunicatione, idem dicendum putant *Salm. c. 1. n. 193.* de suspensione et interdicto. Et idem probabiliter asserunt de irregularitate, quæ ob delictum incurritur, si delinquens nesciat invincibiliter illud esse jure Ecclesiastico prohibitum, *ex cap. Cognoscentes. de Const. et c. Proposuisti D. 82.* ubi excusatur depositione imposita in continentibus qui illam ignorans peccavit peccato incontinentiæ; vide *Salm. ib. et vide infr. n. 350. Qu. II.* An autem incurrat qui scit jus prohibens, sed non irregularitatem impositam? Adest duplex satis probabilis sententia, vide dicenda *de Irregul. c. 5. D. 4. n. 351.*

45. — Quær. I. An possit dari aliqua ignorantia vincibilis, quæ excuset à censura, licet non excuset à peccato gravi? Affirmant *Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 31. ac Pal. Dian. etc. ap. Salm. c. 1. n. 196,* dicentes posse dari ignorantiam, quæ non sit crassa, seu supina, et tamen sit graviter culpabilis: nam ignorantia crassa involvit summam negligentiam; ergo (ut aiunt) ignorantia quæ accidit ob magnam, sed non summam negligentiam, erit mortalis sed non crassa, et ideo excusabit à censura, ut inferunt *ex c. De condit. in 6.* ubi ignorantes excusantur à censura. Dum tamen ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Verumtamen meritò contradicunt *Læym. c. 20. n. 20. Bon. p. 1. n. 10. Boss. de usu Matr. c. 5. n. 85. cum Suar. et communi, ac Salm. c. 1. n. 197. cum Vasq. Con. Corn. etc.* qui asserunt prædictam sententiam vix esse practicè probabilem, cum vix inveniri possit ignorantia graviter culpabilis, quæ non sit etiam crassa. Crassa enim evenire potest, non solum quando nulla diligentia, sed etiam quando valde parva adhibetur.

46. — Quær. II. An metus gravis excuset à censura? Resp. Si res est vetita jure tantum Ecclesiastico, certè excusat, quia præcepta humana non obligant cum incommodo gravi. *Salm. c. 1. n. 203.* Hinc notat *Croix l. 7. n. 102.* quod si præcipiatur de-

teclio criminis sub censura, nemo tenetur prodere seipsum, vel complicein, vel alium, si crimen probari nequeat, vel si proditio ipsi grave damnum afferret. Imo gravis metus excusat ab incurrenda censura, etiamsi res alias jure divino sit prohibita; et ideo qui ob gravem metum patraret homicidium vetitum sub censura, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia non peccaret contra jus Ecclesiæ, contra cujus potestatem specialis injusta contumacia ad censuram requiritur; ita *Pal. D. 1. p. 8. n. 9. Suar. D. 4. s. 3. n. 14. Bon. q. 2. p. 3. n. 2. et Salm. c. 1. n. 204. cum Con. Cand. Henr. etc.* Nec obstat textus in *c. Sacris de his, quæ vita*, etc. ubi dicitur metus, qui non excusat à mortali, nec etiam excusare à censura; nam respondent *DD. cit.* textum loqui, vel de metu levi, vel quando agitur in contemptum; vide *Salm. ib.* Incurrit autem censuram, aut aliam pœnam, qui metu gravi cogitur aliquid agere in contemptum præcepti Ecclesiastici, vel qui ob metum perpetrat malum gravissimum, v. g. si Episcopum occideret, vel sine jurisdictione absolutionem Sacramentalem præberet; secus, si impeditur ob metum ministraret in Sacris, tunc enim non incurreret irregularitatem; ita *Bon. et Pal. li. cc. et Salm. n. 206. cum Mach. Con. Henr. et Coru.* Ratio, quia in dictis primis casibus metus non excusat à culpa, etiam contra præceptum Ecclesiasticum; secus in aliis.

47. — Dixi *invincibilis*, quia ignorantia culpabilis et crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit; *scienter, consulto*, vel qui *presumpserit ausu temerario violare*; quæ verba utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè; talis autem non potest dici temerè præsumere, nisi ignorantia esset talis ut formalem dolum includeret; *Escob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. de Matr. c. 3. l. 9. d. 32. n. 1.*

48. — Quæstio est, an si censura sit imposita scienter peccantibus, excuset ignorantia affectata? Prima sententia communior negat, et hanc tenent *Suar. D. 4. s. 10. n. 3. Pal. de Pecc. tr. 2. D. 1. p. 18. n. 8. Cont. Tourn. de Cens. c. 1. p. 433. Conc. c. 19. p. 434. num. 6. Viva de Cens. q. 1. ar. 6. n. 7. Auct. addit. ad Spor. p. 122. nu. 33. Boss. de usu Matrim. c. 5. nu. 163. cum S. Anton. Pont. Per. Fill. Scias, Reg. etc. item Avil. Henr. Led. Vill. etc. ap. Salm. c. 1. n. 198.* Ratio, tum quia ignorantia affectata includit dolum formalem; tum quia talis ignorantia æquivalet scientiæ, ut probatur *ex c. Eos qui de Temp. Ordin. in 6. ubi*: « Eos qui Clericos Parochiæ alienæ absque Superioris Ordinis dinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæsito, præsumperint ordinare, per annum à collatione Ordinis decernimus esse suspensos. » Et ibi Glossa verb. *Affectata*, dicit: *Equipollent ergo scientia et affectata ignorantia.*

Secunda verò sententia affirmat, eamque tenent *Sanch. Dec. lib. 2. cap. 10. num. 38. Bon. D. 2. p. 4. num. 9. Ronc. p. 78. q. 1. R. 2. et Salm. c. 1. n. 199. cum Sylo. Tan. Hurt. Dian. Cælest. Corn. Durand. etc.* Ratio, quia ignorantia affectata in rigore

non est vera scientia, qualis requiritur in pœnis impositis scienter peccantibus, cum pœnæ strictè sint intelligendæ; licet autem talis ignorantia includat dolum virtualem, non tamen formalem; qui enim peccat scienter contra legem, verè contemnit eam; qui verò peccat ex ignorantia affectata, etsi velit ignorare ut liberius peccet, tamen demonstrat aliquam reverentiam erga legem, dum quærit ipsam ignorare ex timore, quòd, si ipsum sciret, retraheretur à peccando. Ad textum autem oppositum responderi potest, quòd ibi per specialem dispositionem legis suspenditur Episcopus sic injustè ordinans, non solum si sciat, sed etiam si affectatè suspensionem ignoret. Hanc secundam sententiam non audeo dicere improbabilem, sed primæ magis adhæreo saltem ut communiori. Rectè autem *Sanch. n. 41. et Salm. n. 200. cum Coe.* minime approbant sententiam *Panormitani*, (quamvis probabilem eam putent *S. Anton. Sylo. Rodrig. etc.*) scilicet quòd si quis cum ignorantia crassa et etiam affectata Clericum occidit, excusatur à censura Canonis, cum ibi dicatur: *Si quis suadente diabolo*, etc., nam respondetur, quòd hæc verba non importent scientiam formalem censuræ, sed tantum peccati.

Notandum hic cum *Viva de Cens. q. 1. art. 1. n. 5. cum Fill.* quòd ut incurratur censura pro foro interno, requiritur contumacia vera; pro foro autem externo, sufficit præsumpta.

49. — « 6. Non incurritur censura ob peccatum soli naturali, vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quòd contumaciter violetur. Item nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat in futurum, ratione scandali, vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato post monitionem, quia abest contumacia. » (*Ita S. Th. Suar. Con. Pal. et Salm. c. 1. n. 120. comm.*) * Nec refert quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine peccato (modò justa causa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, communionem, etc. ut subinde fit in religionibus, et in jure etiam vocatur excommunicatio, vel suspensio, sed latè, quia non est censura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantum pœna. *Fill. t. 11. c. 6. n. 186.*

« 7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licet quandoque non excusetur à gravi culpa: quia non censetur contumax. *Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 5. nu. 9. Bon. d. 1. q. 2. p. 3. nu. 2. ex Suar. Con. etc.* »

Dubitatur an Episcopus possit per sententiam ferre censuram pro crimine futuro? Negat *Cont. Tourn. t. 2. p. 308. v. Censura*; et probat *ex c. Romana, de Sent. exc. in 6. ubi dicitur*: « Caverent Prælati, ne tales sententias excommunicationis, sive specialiter sive generaliter, in aliquos pro culpis futuris, videlicet si quid tale fecerint, proferre præsumant, nisi culpa seu offensa præcesserit. » Sed affirmant *Laym. de Cens. c. 2. nu. 2. cum Abb. Coe. et Ug. Spor. ac Viva q. 1. ar. 1. nu. 5. cum Suar. et Con.* Et hoc est valde probabile, quando adest justa causa;

atque hic est usus communiter receptus in Ecclesia. Respondent autem præfati AA. ad textum oppositum, illud intelligi quando sine causa fertur hujusmodi censura.

30. — « 8. Censura invalida est ex triplici capite.

« Primò ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, » vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per » legitimam appellationem, de qua vid. *Laym.*

51. — « Secundò, si substantialis ordo iudicii prætereatur, ut » si reus non citetur, nec moneatur sub comminatione censuræ. » Ratio, quia non est contumax, qui ante non fuit monitus de » præcepto et pœna annexa. Quod tamen intelligi de censura ab » homine lata per sententiam particularem: quia quæ fertur » à jure, vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, res- » pectu tamen actûs futuri, non eget alia monitione; cum lex, » aut sententia seipsam satis monet. Idem est de sententia non » illativa censuræ, sed declaratoria tantum: quia absque alia » monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui » est annexa, commissum esse evidenter constat. Porro, ut cen- » sura sit licita, requiritur 1.º ut dicta monitio sit canonica, » id est, trina juxta Canones, etsi aliquando ex justa causa suf- » ficat una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus » vicibus; 2.º ut ex scripto recitetur; 3.º ut causa censuræ ex- » primatur; 4.º ut reo petenti exemplum scripturæ intra men- » sem tradatur, alioquin iudex ipse suspenditur à divinis. *Fill.* » t. II. c. 4. »

52. — Prænotandum est hîc, quòd non in omnibus censuris requiritur monitio rei; nam in excommunicatione, quia ibi omnino requiritur rei contumacia, requiritur etiam monitio; in suspensione autem, et interdicto particulari (secus generali), quia hæc censuræ feruntur aliquando per modum non censuræ, sed puræ pœnæ ad punitionem peccati præteriti, ideo non semper monitio requiritur, ex c. *Tam. litteris.* 33. *De testib. c. Cum in cunctis.* 7. *De Elect. c. Sacro* 48. *De Sent. exc. et c. 1. eod. tit. in 6. ita Pal. D. 1. p. 5. n. 5. Bonac. q. 1. p. 9. n. 8. et Salm. c. 1. n. 80. cum Con. Gibal. et Dian.*

53. — Sed quær. I. An censura sine monitione prolata sit valida? Quòd monitio sit necessaria de necessitate præcepti, nemo dubitat c. *Reprehensibilis. De Appell. etc. Vide Salm. cap. 1. n. 82.* Et hîc notandum, quòd monitio debeat specialiter fieri de censura, cujus fit comminatio, ut *Suar. D. 3. sect. 11. num. 7 et Salm. c. 1. n. 83. cum Sot. Con. Suar. etc. comm.* Utrum autem monitio sit necessaria de essentia, adest duplex sententia probabilis. *Prima* sententia, quam tenent *Suar. D. 3. sect. 8. n. 8. Bon. q. 1. p. 9. n. 4. v. Secundo, item Cajet. Dian. etc. apud Salm. c. 1. n. 85.* (qui putant probabilem) dicit Ecclesiam, sive Papam ex plenitudine potestatis posse censuras ferre, nulla præmissa monitione. Et probant ex c. *Duo sunt, D. 96.* ubi Innocentius excommunicavit Arcadium ob delictum præteritum. Ex c. *Tanta, D. 86.* ubi S. Gregorius excommunicavit quosdam sine monitione ob crimen

jam factum. *Secunda* verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 13 et 21. Anacl. p. 488. q. 2. n. 19. Cont. Tourn. t. 2. p. 411. v. Dico 1. et Salm. cap. 1. n. 84. cum Soto, Con. Avil. Corn. Giball. etc.* docet omnino præmittendam esse monitionem canonicam, nisi censura sit jam lata à jure. Probatur ex c. *Statuimus 3. de Sent. excomm.* ubi dicitur quòd canonica monitio necessariò præmittenda est, *aliter excommunicatio prolata non teneat.* Et idem dicitur in c. *Constitutionem. q. eod. tit.* Præterea probatur ex *Matth. 18.* ubi: *Quòd si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus.* Ergo Ecclesia non habet facultatem ferendi censuras, nisi contra contumaces qui nolunt Ecclesiam audire; censura enim est pœna medicinalis, quæ tantum in eum fulminanda est, qui ob suam contumaciam aliter sanari non potest: nullus autem contumax dici potest, nisi priùs de pœna infligenda fuerit admonitus. Nec obstant textus oppositi: nam ad c. *Duo sunt.* respondent *Salm. n. 86.* quòd Arcadius ibi excommunicatus fuerit, quia Chrysostomum injustè priùs ejectum noluit revocare. At textum autem in c. *Tanta,* respondetur non esse ibi propriè sermonem de excommunicatione, nisi tantum de privatione Eucharistiæ. Dixi autem, nisi censura sit à jure jam inflicta latæ sententiæ, quia tunc ipsa lex monet; excipitur tamen 1. suspensio lata contra Religiosos usurpantes decimas, vel prohibentes, aut non permit- tentes eas solvi, ex *Clem. 1. de Dec. Excip. 2.* excommunicatio lata in Religiosos impedièntes Visitationem Episcopi; ex *Clement. un. §. fin. de Statu Monachor.;* in utroque enim casu in præfatis textibus requiritur monitio.

54. — Stando autem in jure communi, procul dubio invalida est censura lata ob peccatum merè præteritum, nisi habeat tractum successivum in futurum, ut docent *Anacl. p. 488. n. 17. Conc. p. 422. n. 1. et Salm. c. 1. n. 120. ex c. Ex parte. De Sign. verb.* Nulla enim esset censura lata ob blasphemiam, vel furtum merè præteritum. Quando ergo excommunicatur aliquis ob furtum, excommunicatur ratione contumaciæ, vel quia fur sciebat furtum esse ab Ecclesia vetitum sub censura, vel quia monitus sub pœna censuræ, renuit restituere. Ita *Viva de Cens. q. 1. A. 4. n. 5.* (Vide dicta 33. in fin.) Tunc enim incurritur censura sine alia sententia declaratoria, ad differentiam aliarum pœnarum Ecclesiasticarum, ut sunt privatio officii, inhabilitas ad officia, etc. quæ semper sententia saltem declaratoria indigent: *Croix l. 7. n. 77. cum Less. Barb. Pell. etc. comm.*

55. — Quær. II. An requiratur monitio, si censura sit comminata jure ferendæ sententiæ? Si censura sit comminata ab homine, certum est non requiri monitionem, quia per illud præceptum jam etiam habetur monitio ab ipso Judice facta, ut *Sanch. de Matr. l. 2. D. 24. n. 28 et Salm. c. 1. n. 90.* Dubium ergo est, si sit à jure? Duæ sunt sententiæ. *Prima* dicit omnino requiri monitionem, et hanc tenent *Pal. p. 5. n. 7. Suar. D. 3. sect. 10. num. 19. Laym. c. 5. n. 6. et Salm. c. 1. n. 91 cum. Cajet*

Corn. Diana, etc. quia (ut dicunt) cum sententia censuræ ferenda est ab homine, sicut censura lata à jure petit monitionem à jure, sic ferenda ab homine petit monitionem ab homine. *Secunda* tamen probabilior sententia dicit non requiri monitionem, eamque tenent *Bus.* ut sup. n. 51. *Bon. q. 1. p. 9. n. 4. Sanch. de Matr. l. 2. D. 24. n. 28.* item *Fill. Abb. et Avila apud Pal. n. 6.* qui probabilem putat. Ratio, quia ad hanc censuram jam habetur utrumque, Monitio et contumacia: monitio quæ facta est ab ipsa lege, tam enim monet lex infligens censuram latæ sententiæ, quam ferendæ: et contumacia, quia ille jam monitus noluit obtemperare. Nec obstat ratio opposita, quia tunc Superior eum teneat locum primi Legislatoris, sicut posset Legislator, sic etiam ipse Superior potest censuram exequi. Bene tamen advertunt *Suar. D. 3. sect. 14. n. 6. Tolet. l. 1. c. 45. n. 3. et Bon. d. n. 4. v. Quarto. et p. 13. n. 6. cum Nav. Fill. Felin. etc.* quod eo casu requiritur citatio Rei ad censuram declarandam, cum bene fieri possit quod Reus probabilem sui facti excusationem asserat; nisi forte, excipit *Bon. eod. n. 4.* crimen sit adeo notorium, ut evidenter constet nullam Reo competere defensionem.

36. — Notand. autem I. quod monitio canonica propriè est trina, sed etiam canonica est, si fiat una pro tribus (adhuc sine causa); dummodo pro ista una æquivalens tempus designetur, nempe sex dies (nam pro unaquaque monitione requiritur spatium saltem duorum dierum, ut dicunt *Suar. D. 3. sect. 9. num. 3. et Salm. cap. 1. n. 93.* et colligitur ex *c. Constitutionem. De Sent. exc. in 6.*); et dummodo terminus sex dierum assignetur ut peremptorius et ultimus, aliàs reus contumax non constituitur. Ita *Salm. ibid. Bon. quæst. 1. p. 9. n. 5.* Sufficit tamen, si dicatur: *Mandamus, ut infra sex dies restituat, aliàs excommunicatur ipso facto;* Quia tunc virtualiter terminus peremptoriè assignatur; *Suar. D. 3. sect. 12. n. 7. Pal. p. 5. n. 8. et Salm. dict. n. 93.* Notandum II. Quod ex justa causa tria illa intervalla redigi possunt ad unum diem, vel brevius tempus, modò tria spatia assignentur; ut *Bonac. p. 9. n. 7. Suar. D. 3. sect. 9. n. 3. et Salm. c. 1. n. 94.* cum *Con. et Gibal.* Et aliquando, si periculum sit in mora, ut si Clericus ad mortem ducatur, vel si agatur de revocanda violentia et turbatione jurisdictionis, sufficit tunc una monitio sine illis competentibus tribus spatiis, modò terminus designetur, ut *Salm. ib. cum Corn. et Croix l. 7. n. 73.* Notandum III. Quod monitio debet fieri ab ipso iudice, vel ab alio ejus nomine. Et si censura imponitur in commodum partis, ad illius instantiam citatio fieri debet; ita *Sanch. D. 11. sect. 11. n. 1. Bon. n. 4. et alm. c. 1. n. 95. cum aliis.* Debet etiam monitio fieri in scriptis, si Judex procedat ex officio, prout tenetur aliquando ob bonum commune, ex *c. Venerabilibus, §. Porro de Sent. exc. in 6.* Quia unum sufficit, si monitio fiat oretenus, ita tamen, ut probari possit in foro. Ita *Salm. c. 1. n. 95. cum Gibal. et Corn. ex c. Sacro. de Sent. etc.*

37. — Notand. IV. Quod, si censura ferenda sit contra plures

generaliter, sufficit, ut fiat monitio in Ecclesia coram Populo: si verò ponatur interdictum contra Communitatem, sufficit ut moneantur ii ob quorum culpam fertur; ita *Suar. D. sect. 8. n. 2. Bon. p. 9. n. 11. et Salm. c. 1. n. 96. cum Gibal. etc.* Si autem fulminetur censura contra particularem personam, tunc ipsa specialiter monenda est. Excipe tamen tres casus sequentes, in quibus sufficit fieri monitio in ejus domo, vel si domum non habeat, in Ecclesia, vel loco publico. Casus I. est quando Reus absconditur, aut fraude impedit monitionem, ut *Salm. ibid. cum Avil. ex c. final. De Dolo et contum.* Dolus autem debet constare testibus, aut manifestis indiciis; *Con. n. 9. et Corneio cum Salm. ibid.* Casus II. quando Reus est semel personaliter citatus; tunc enim aliæ citationes fieri possunt domi, aut in Ecclesia, aut Tribunali; *Salm. ib. num. 96. cum Bon. ex Decis. Rotæ Rom.* Casus III. est quando probari potest citatio domi facta jam ad notitiam Rei pervenisse: tunc enim reliquæ citationes etiam domi fieri possunt; *Suar. Bon. Corn. etc. cum Salm. ibid. et colligitur ex Clem. 3. de Elect.*

38. — Notand. V. Quod licet de necessitate præcepti trina monitio sit necessaria, aliàs Judex lethaliter peccabit (nisi urgentissima causa, ut supra, excusaret), uti apud omnes est certum: sine tamen illa trina monitione minimè equidem censuram erit invalida, cum in *c. Romana. De Sent. excom. in 6.* censuræ sine monitione debita inflicte vocentur injustæ, sed non invalidæ: imò in *c. Sacro de Sent. excom.* dicuntur justæ, intellige, eò quod saltem non sint contra justitiam commutativam, aut distributivam, quamvis sint contra legalem; ita *Pal. p. 5. n. 7. Bon. p. 9. n. 6. et Salm. c. 1. num. 97. cum Con. Gibal. Corn. et Diana.* Excipiuntur tamen duo casus, in quibus, nisi præcedat trina monitio, vel una pro tribus, ut supra, invalida est censura: I. Quando Judex excommunicat aliquem (vel suspendit, aut interdicat) communicantem cum excommunicato à se, ex *c. Statuimus, et Statutum, De Sent. excom. II.* Quando constat, Delegatum non aliter accepisse facultatem ferendi censuras, quam trina monitione præcedente. *Salm. ib. n. 98.*

39. — Hæc quoad monitionem censuræ. Quoad autem censuræ sententiam, notandum I. quod ad censuram incurendam non sufficit simplex voluntas Superioris, sed requiritur ut sensibiliter ipse eam manifestet scripto aut verbis, ut est certum ap. *Salm. c. 1. n. 61.* aut etiam alio externo signo, ut communiter *Suar. D. 3. Sect. 2. n. 3. et Salm. c. 1. num. 65. cum Corn. Villal. Candid. etc.* contra aliquos. Notandum II. Quod, licet pro censuris validè ferendis non sint necessaria verba, aut signa determinata, oportet tamen, ut sufficienter determinetur persona, crimen, et censura; *Salm. n. 66. ex D. Th. in 4. D. 27. q. 1. art. 2.* Et idem dicitur de censuræ absolutione; *Salm. ib. cum Cand. Corn. et Gibal.*

60. — Notand. III. Quod ad censuras licitè ferendas, observandæ sunt solemnitates assignatæ ab Innoc. IV in *c. Cum medicinalis 1. de Sentent. excom. in 6.* ubi sic habetur: « Quisquis

» igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat,
 » et causam excommunicationis expressè conscribat... Exemplum
 » verò huiusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere in-
 » fra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri
 » volumus publicum instrumentum, vel litteras testimonia-
 » les confici, sigillo authentico consignatas. » *Postea additur* :
 » Si quis autem iudicium huiusmodi Constitutionis temerarius
 » extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ,
 » et Divinis Officiis noverit se suspensum. » *Et ibidem* : « Et
 » hæc eadem in suspensionis et interdicti sententiis volumus ob-
 » servari. » Ratio Pontificis hæc omnia præscribendi fuit, ne
 festinanter, temerè et imprudenter censuræ fulminentur. Ultra
 autem has pœnas ipso facto incurrendas, alias assignat Pontifex
 à Superioribus inferendas, nempe 1. Reus protinus à censura
 absolvatur. 2. Ut si Judex in eo mense, in quo suspenditur ab
 Officiis et ingressu Ecclesiæ, illis se ingesserit, tunc irregulari-
 tatem incurrat. 3. Ut idem Judex teneatur solvere expensas om-
 nes, et insuper arbitrio Superioris alias pœnas subire. Ex quo
 infertur, quòd licet censura sine præfatis solemnitatibus sit va-
 lida, ut verius tenent *Pal. D. 1. p. 5. n. 10. Salm. c. 1. n. 73. cum*
Avila, Leand. Gibal. Candido, etc. contra Ripa et Sayr. dum ex
ipso c. cit. præcipitur ut Judex censuram relaxet, ergo valida
censetur: atamen Judex procul dubio graviter peccabit, si ali-
quam ex dictis solemnitatibus omittet, nempe si non ferat cen-
suram in scriptis; si causam non assignet; si exemplum postu-
lant non concedat: ita Bonac. p. 8. nu. 1 et Salm. c. 1. nu. 72.
cum Sayr. Gibal. etc.

61. — Advertendum tamen I. Quòd hoc currit, quando censura
 fertur per modum sententiæ, cognita causa, cum citatione,
 ut patet ex verbis in *cit. c. Cum Medicinalis, Si quis iudicium* etc.
 Secus, si censura fertur à jure, vel etiam ab homine, sed per
 modum legis generalis, sive præcepti particularis, v. g. alicui,
 ne aliquid agat: tunc enim tales solemnitates non requiruntur.
 Ita *Salm. c. 1. n. 74. cum Gibal. Sayr. et Cor.* Advertendum
 II. Quòd in scriptura debet exprimi causa censuræ, non in genere,
 sed in specie; Et insuper scriptura debet esse authentica; ita ut
 sit sigillo obsignata et illi subscripta à Judice, vel alio ejus nomine
 aut saltem, quæ idoneis testibus probari possit; *Salm. c. 1. n. 75.*
cum Gib. Corn. etc. Advertendum III. Quòd si Judex sit Epis-
 copus, sufficit si proferat censuræ sententiam per alium; si verò
 sit Episcopo inferior, debet per seipsum proferre, vel saltem per
 Notarium, aut alium Ministrum; *Salm. n. 76. cum Villal. Corn.*
Mach. etc. Advert. IV. Non incurrere pœnas, quæ dictas solem-
 nitates omitteret ex causa urgenti quæ moram non pateretur,
 cum in textu dicatur: *Si quis temerarius, etc.* Ex quo infertur
 quòd non solum non incurrit pœnas Episcopus, etiamsi culpa-
 biliter solemnitates omittat, dum in pœnis suspensionis et inter-
 dicti debet specialis mentio fieri de Episcopis, ut ex *c. Quia pe-*
riculosum. De sent. excom. in 6. Unde, dum in *cit. c. Medicinalis,*

nter alias pœnas indicitur suspensio, apparet quòd sanctio illa,
 sicut non respicit Episcopos quoad suspensionem, neque quoad
 alias pœnas; ita *Pal. tr. 29. D. 1. part. 5. nu. 9 et Salm. c. 1.*
n. 77. cum Cand. et Mac. Sed nec etiam quis alius ex igno-
 rantia culpabili omittens, quia temeritas veram scientiam requirit;
 juxta dicta *t. 1. l. 1. n. 174.* Advertendum V. Quòd pœnæ in-
 curruntur, etiamsi censura non habeat effectum, putà, si Judex
 jurisdictionem habeat impeditam, vel si Reus solvat aut appel-
 let. Quia à Pontifice non punitur prolatio injustæ censuræ, sed
 prolatio sine solemnitatibus præscriptis. Ita *Salm. c. 1. n. 79. cum*
Gibal. Felin. etc. contra aliquos.

62. — Sed dubitatur hîc 1. An incurratur censura lata sub dis-
 tinctione, v. g. si dicatur *Maneat excommunicatus, aut suspensus?*
 Adsunt duæ sententiæ, ambæ probabiles. Negant *Sylo. Nao.*
Henr. etc., quia ad censuram incurrendam requiritur, ut ipsa in
 specie individuè determinetur. Affirmant autem *Suar. D. 3. sect.*
2. n. 12. Bon. part. 7. num. 4. et Cand. Corn. cum Salm. c. 1.
n. 63 et 64. Quia vi illius propositionis copulativæ tantum optio
 datur Reo eligendi censuram, qua malit ligari; Si autem nullam
 eligat, dicunt *Bon. et Cand.* eum utramque incurrere; sed melius
 tenent *Salm. cum Suar.* quòd, si unam frangat, alteram eli-
 geret.

63. — Dubit. 2. An possit ferri censura sub conditione? Potest
 sine dubio ex *c. Præterea 2. de Appel.* Sed censura postea non
 incurritur nisi conditione impleta; Quare non incurritur, si ante
 impletionem appelletur, ex *eod. c. 2. vide Salm. c. 1. n. 68.*
 (Advertendo, quòd appellatio ante sententiam censuræ eam sus-
 pendit; secus si fiat post sententiam, *Croix l. 7. n. 109.*)² Vel si
 creditor, pendente conditione, proroget terminum pro censura à
 Judice assignatum. Quia sicut potest creditor debitum remittere.
 ita et terminum prorogare, ut docent *Pal. p. 8. n. 6. Salm. c. 1.*
n. 69. cum Nao. Sylo. et Corn. ac Tourn. p. 439. R. 2. ex c. Pas-
toralis de Appel.

64. — Sed hîc dubit. 3. An transacto termino prorogato à cre-
 ditore, Judice inconsulto, si debitor non solvat, censura incur-
 ratur. Negant *Ugol. Henr. Sayr. Nao. ap. Salm. c. 1. n. 70.* Quia
 suspendere et prorogare censuram est actus jurisdictionis, quam
 non habet creditor. Sed probabilius affirmant *Suar. D. 3. sect. 2.*
n. 11. Pal. p. 8. n. 6. Tourn. p. 438. v. Caterum, et Salm. l. c.
cum Coe. Corn. et Leand. Ratio, quia ille terminus non assigna-
 tur ad finiendam obligationem, sed ne solutio ultra prorogetur
 sine creditoris consensu; Quare transacto termino à creditore
 prorogato, eadem censura manet, et incurritur.

65. — Incurrit etiam censuram qui, pendente conditione, mu-
 tat forum, quia adhuc primum forum retinet jurisdictionem. Ita
Ugol. et Con. ap. Salm. n. 68. Limitant tamen *ibid. Con. et*
Suar. nisi ex justa causa, et non in fraudem domicilium cum
 foro mutaretur.

Hîc deinde notand. I. Quòd censura ferri debet diebus non

feriatis, quando ipsa per modum sententiæ profertur, ex *c. final. Feriis*. Si verò diebus feriatis feratur, erit illicita quidem, sed non invalida, ut *Palau p. 5. num. 13 et Salmant. cap. 1. n. 100. cum Sayr. et Corn.* Verùm bene possunt ferri diebus feriatis censuræ, quando imponuntur per modum legis, aut præcepti; et etiam illæ quæ feruntur per modum sententiæ, quando contumacia ita patet, ut cognitione causæ non egeat, ex *c. Evidentia, De Accus.* Monitio autem censuræ frequenter fieri solet die non feriato, si causæ cognitio non præcedat, secus, si præcedat. *Salm. ibid. cum DD. cit.* Notand. II. Quòd si Judex sciat censuratum esse absolutum pro foro interno, docent *Henr. Fill. et Dec. ap. Croix l. 7. n. 80.* non esse puniendum pro foro externo. Notand. III. Quòd, qui semel censuram incurrit, debet denunciari et publicari, ut sic citius respiscat, *c. Pastoralis §. fin. De Appel. et Clem. fin. de Cen.* Hæc autem, si lata fuit ab homine, sive per modum statuti, sive per modum sententiæ particularis ab ipsomet debet denunciari. Si verò lata fuerit à jure communi, denunciatio debet fieri ab Ordinario loci, ubi censura incursa fuerit, ex *Clement. 1. De Priuileg.* Sed tunc ante denunciationem præcedere debet citatio Rei, faciendâ à Superiore proprio, dato ei termino ad jus suum dicendum, aliàs denunciatio erit nulla ex *Clem. Scæpe, de Verb. sign.* Ita *Croix l. 7. n. 76. cum Nav. Cov. Pal. et aliis comm. apud Salm. c. 1. n. 101 et c. 3. n. 16.* Si autem Reus satisfactionem offerat, statim est absolvendus, *Salm. cum Suarez.*

66. — « Tertio, ob defectum justæ causæ. Hæc autem desicere » potest tripliciter, 1. Si nec à parte rei, nec secundum allega- » tiones fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat » quidem, non tamen in ordine ad iudicium, quia reus de eo non » confitetur, nec legitime de eo vincitur. 3. Si à parte rei non » subsistat crimen, etsi juridicè probetur, ideoque titulum, seu » causam præsumptam habeat iudex. In quo casu, etsi sententia » à parte rei sit injusta, ideoque probabilius censura non liget in » foro conscientiæ; in foro tamen externo servari debet propter » scandalum. Vide *Laym. p. 1. c. 6.* »

67. — In dubio an censura sit incursa, vel ne, in foro conscientiæ non tenemur nos gerere ut censuratos. Et hoc sive dubium sit facti, id est circa crimen, puta si dubitetur an percussio Clerici fuerit graviter injuriosa, ut docent *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. nu. 42. Bon. D. 2. q. 1. p. 6. §. 2. n. 49. Holzm. de Cens. c. 4. n. 151. Mazz. t. 1. p. 63. Pal. D. 1. p. 8. n. 8. Laym. c. 5. §. 4. n. 38. Ronc. de 5. præc. c. 2. q. 6 et Salm. c. 1. n. 209. cum Cand. Tanner. et Diana contra Sayr. Azor. etc. Bon.* Sive dubium sit juris, id est circa sententiam, puta si dubitetur an censura fuerit lata, an ferendæ sententiæ, vel an conditio apposita in sententiâ sit impleta vel non, ut *Sanch. Bon. Holzm. Ronc. ll. cc. et Salm. nu. 210. cum Val. Cov. et Diana ex D. Th. qui Quodl. 4. art. 14. docet,* quòd post determinationem Judicis standum est ejus sententiæ, secus ante determinationem. Ratio pro dubio facti est, quia in dubio nemo est expoliandus jure suo communicandi,

quod possidet; pro dubio autem juris ratio est, quia poenæ sunt restringendæ, unde in dubio non incuruntur. Si verò post censuram incurram dubitetur de absoluteione obtenta, vel de appellatione interposita et similibus, tunc omnino Reus debet se habere ut censuratum, quia tunc possessio stat pro Superiore, ut rectè dicunt *Sanch. l. c. n. 60 et 59. Pal. l. c. et Salm. n. 210. cum Cov.* Et idem dicendum cum *Sanch. n. 60. et Salm. ib.* si dubium sit de potestate Superioris, quando hic pacificè eam possidet.

68. — Dubit. 1. In dubio, an censura fuerit justa vel ne, an ut justa sit judicanda? Negat *Dicast. ap. Croix l. 7. n. 123,* dicens Superiorem esse quidem in possessione ferendi censuras justas, sed cum de justitia dubitatur, potiùs dicendum est possidere libertatem subditi. Et idem sentiunt *Vasq. Sancius, etc. ap. Viva de Leg. q. 1. art. 3. n. 4,* loquendo de lege dubiè justa, probabile putat *Tamb. Dec. l. 1. c. 3. verb. subditus.* Sed verius affirmant *Sal. de Legib. c. 1. n. 15. Viva l. c. Bonao. eod. tit. D. 1. q. 1. p. 7. §. 3. n. 11. cum Vasq. Suar. et Salas:* item *Pal. et alii communiter cum Croix d. n. 123,* quia in dubio prævalet potestas Judicis.

Dubit. 2. An si Reus habet opinionem probabilem pro se, teneatur parere Judici aliquid præcipienti sub censura, puta solutionem pecuniæ? Affirmandum etiam cum communi, sive dubium sit juris, sive facti, quia aliàs nunquam lijes finirentur; ita *Salm. de Cens. c. 3. nu. 6. cum Soto, Dian. Vasq. et Aoila.* Bene tamen advertunt *Salm. ib. cum Aoila,* quòd in dubio facti id procedit durante dubio; nam si postea censuratus fieret certus de sua innocentia tunc non tenetur nec solvere, nec se gerere ut censuratum; tunc enim sententia non potest obligare, cum nitatur præsumptione certè falsa. Sed si talis censuram in publico violaret, v. g. in Sacris ministrando, licet irregularitatem non incurreret, peccaret tamen ob scandalum; et tunc in foro externo gerere se deberet ut irregularem, ita *Suar. D. 4. sect. 7. a. n. 11. Pal. p. 8. n. 15 et 16. Croix l. 7. n. 84. et Salm. c. 1. n. 212. cum Coninck.* Hoc tamen intelligendum, nisi publicè constet censuras esse nullas, ita ut omnino absit scandalum; *Salm. c. 3. num. 5. cum Nav. Aoila, etc. ex Clement. Pastoralis de re judicata.* Præterea advertit *Cont. Tourn. cum D. Th. ex c. Pastoralis de Offic. et pot. Jud. del.* quòd executor sententiæ, quæ sit justa secundum allegata et probata, tenetur eam executioni mandare, etiamsi ex privata sententia noverit esse injustam; secus verò, si sententia etiam secundum probata esset omnino injusta, ex *c. Super eo. De Crim. falsi.*

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris.

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. — 70. Quis potest absolvere à censuris latis à jure?